ارزیابی عملکرد سیاست خرید تضمینی محصولات کشاورزی با استفاده از رابطه مبادله

محمدرحیم احمدوند* و ذبیح‌ا... نجف‌پور**

سیاست خرید تضمینی محصولات کشاورزی از سال ۱۳۶۸ به منظور حمایت از بخش کشاورزی و به عنوان یک سیاست پایدار که طی زمان نیز اصلاحات تکمیلی داشته، مورد استفاده قرار گرفته است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در مورد محصولات زراعی منتخب، رابطه مبادله که نشان‌دهنده قدرت خرید کشاورز نسبت به سایر بخشهای اقتصادی است، در بیشتر سالهایی که این سیاست اجرا شده است، کوچکتر از یک بوده و کشاورزان در بیشتر مواقع مالیات ضمنی نیز پرداخت کرده‌اند.

واژه‌های کلیدی: قیمت تضمینی، رابطه مبادله، محصولات کشاورزی.

۱. مقدمه

حمایت از بخش کشاورزی به عنوان یکی از سیاستهای پایدار و راهبردی در بیشتر کشورهای پیشرفته و در حال توسعه اعمال می‌شود که از دلایل اساسی آن می‌توان به پایین بودن درآمد بخش کشاورزی و نوسانات آن در مقایسه با سایر بخشهای اقتصادی و دستیابی به خودکفایی در تولید محصولات کشاورزی برای بهبود امنیت غذایی اشاره کرد. مداخله دولتها در بخش کشاورزی بیشتر به اشکال عمده زیر اعمال می‌شود:

الف- سیاستهای بنیادی کشاورزی

- بهبود ساختار تولید کشاورزی مانند اندازه مزرعه
- ایجاد زیربناهای لازم برای توسعه کشاورزی مانند توسعه منابع آب

ب- سیاستهای بازاررسانی (بهبود شبکه حمل و نقل)

ج- سیاستهای قیمت‌گذاری

- پرداخت مستقیم به کشاورزان در ازای هر هکتار کشت محصول

* مدیر کل دفتر تحقیقات و سیاستهای بخشهای تولیدی، معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی

** کارشناس ارشد اقتصاد، معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

- تعیین قیمت تضمینی خرید محصولات کشاورزی

سیاست خرید تضمینی در کشور ما به عنوان یکی از سیاستهای حمایتی و تثبیت درآمدی و به عنوان حداقل قیمتی که از خارج شدن کشاورزان از گردونه تولید جلوگیری می‌کند، همچنین به منظور حمایت از تولید و جهت دهی آن در بخش کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این سیاست یکی از بحث برانگیزترین سیاستهای حمایتی در بخش کشاورزی طی سالهای اخیر بوده و پیامد استفاده از آن طی سالهای ۱۳۶۹ تاکنون این سؤال را در اذهان ایجاد کرده است که تا چه حد دخالت دولت از طریق تعیین قیمت تضمینی و خرید محصولات در بازار محصولات کشاورزی به حمایت از تولیدکنندگان و پایداری تولیدات بخش کشاورزی منتهی شده و آیا تداوم آن به شیوه گذشته سودمند است؟

۲. تعریف قیمت تضمینی

قیمت تضمینی ابزاری است که سیاستگذار با خرید محصول در حد هزینه تمام شده ، دسترسی به سطح حداقلی از درآمد را برای کشاورزان برحسب میزان محصول تولیدی تضمین می‌کند. در این روش دولت به منظور حمایت از تولیدکننده یک حداقل قیمتی را برای محصولات مورد نظر به منظور جلوگیری از کاهش قیمت تعیین می‌کند و تولیدکننده مجاز است که محصولات را به قیمت بالاتری در بازار به فروش برساند. بنابراین در صورتی که قیمت کالای مورد نظر در بازار از حداقل قیمت تعیین شده از طرف دولت کمتر شود دولت موظف خواهد بود محصولات تولیدی را به قیمت تعیین شده از تولیدکننده خریداری کند تا ضرری متوجه تولیدکننده نشود. تا زمانی‌که کشاورزان بتوانند محصول مورد نظر را به قیمت بالاتر از حداقل قیمت تعیین شده توسط دولت، در بازار عرضه کنند دولت نباید محصول مورد نظر را از کشاورزان خریداری کند.

۳. قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی و تحولات آن

در سال ۱۳۶۸ ماده واحده‌ای به همراه سه تبصره با عنوان قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی به این شرح به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید: "به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و ضرر و زیان کشاورزان، دولت موظف است همه ساله خرید محصولات اساسی کشاورزی (گندم، برنج، جو، ذرت، چغندرقند، پنبه‌وش، دانه‌های روغنی، چای، سیب‌زمینی، پیاز و حبوبات) را تضمین کرده و حداقل قیمت خرید تضمینی را اعلام و نسبت به خرید آنها از طریق واحدهای ذی‌ربط اقدام نماید". قانونگذار در تبصره (۱) این قانون، وزارت کشاورزی را مسئول قیمت‌گذاری تضمینی بر اساس هزینه تولید یک واحد متعارف و رعایت حفظ رابطه مبادله در داخل و خارج بخش، معرفی

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

کرده است. در تبصره (۲) این قانون، هیئت دولت موظف شده است قبل از آغاز هر سال زراعی (آخر شهریور) از طریق رسانه‌های عمومی قیمت اقلام تضمینی را به اطلاع عموم برساند. همچنین در تبصره (۳) دولت موظف است زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین کند. این قانون در سال ۱۳۷۲ به محصولات دیگری نظیر کشمش، خرما، برگه، مرکبات، سیب، انار، انجیر، محصولات دامی و پیله ابریشم تسری یافت.

تبصره (۳) همین قانون در خرداد ۱۳۸۳ اصلاح و تبصره‌های (۴) و (۵) نیز به آن الحاق شد. در تبصره (۳) اصلاح شده دولت موظف است ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین کند. همچنین به دولت اجازه داده می‌شود ضرر و زیان حاصل از دیرکرد پرداخت بیش از یک ماه موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین و به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت علاوه بر اصل قیمت محصولات خریداری شده، افزایشی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان‌مدت که در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود به صورت روزشمار پرداخت کند.

قانونگذار در تبصره (۴) تأکید کرده است که به منظور جلوگیری از هرگونه معامله سلف و پرداخت به موقع قیمت محصولات تضمینی که دولت خریداری می‌کند، ۱۰۰ درصد اعتبارات پیش‌بینی شده مربوط به کشاورزان در قانون بودجه سالیانه ۱۰۰ درصد تخصیص یافته، تلقی می‌شود.

در تبصره (۵) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف شده است تسهیلات مورد نیاز دستگاههای مباشر خرید محصولات تضمینی را در ۱۵ فروردین هر سال و با تعیین بانکهای عامل تأمین و ابلاغ نماید. روند اصلاحات قانون مذکور در سالهای بعد نیز ادامه داشته به‌طوری‌که در خرداد ۱۳۸۴ تبصره (۶)، به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در هزینه‌های تولید و درآمد کشاورزان به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که در آن دولت موظف شده است قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی موضوع این قانون در هر سال زراعی را به گونه‌ای تعیین کند که میزان افزایش آن هیچ‌گاه از نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی در همان سال کمتر نباشد. بنابر تبصره (۷) این قانون (مصوب همان تاریخ) تبصره (۶) در مورد قیمتهای سال زراعی ۱۳۸۴-۱۳۸۳ نیز لازم به اجرا بوده است.

۴. اهداف قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی

با توجه به متن ماده واحده، مهم‌ترین اهداف قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید، جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و جلوگیری از ضرر و زیان کشاورزان (حمایت از تولیدکننده) از طریق حفظ رابطه مبادله در داخل و خارج بخش معرفی شده است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

۵. محاسبه و تجزیه و تحلیل رابطه مبادله برخی محصولات کشاورزی در درون بخش کشاورزی و کل اقتصاد

برای پاسخ به این سؤال که آیا خرید تضمینی محصولات کشاورزی (طی سالهای اجرای این سیاست) به حمایت از تولیدکنندگان این بخش منتهی شده است یا خیر، رابطه مبادله در درون بخش کشاورزی و در کل اقتصاد طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۷۰ مورد بررسی قرار گرفته است. در قانون خرید تضمینی، حفظ این رابطه به عنوان ابزاری برای حمایت از تولیدکننده مورد تأکید بوده است.

چنانچه رابطه مبادله را همان نرخ برابری قیمتها در نظر بگیریم، این نرخ معیاری برای ثابت نگه داشتن قدرت خرید محصولات از فرآورده‌های سایر بخشهای اقتصادی نسبت به زمان پایه خواهد بود. برای این کار لازم است که شاخص قیمت محصولات کشاورزی و شاخص قیمتهای پرداخت شده به وسیله کشاورزان را تعیین و نسبت آن دو را به دست آورد. در جدول شماره (۱) نسبت یاد شده برای محصولات زراعی گندم، جو، ذرت، پنبه، سیب‌زمینی، سویا، آفتابگردان و چغندرقند محاسبه شده است.

با توجه به اطلاعات این جدول، نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی در داخل بخش و در کل اقتصاد برای تمام محصولات زراعی منتخب در بیشتر سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴ کوچکتر از یک بوده است. به عنوان مثال برای گندم نسبت شاخص قیمت تضمینی به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی به مدت ۱۰ سال و نسبت شاخص قیمت تضمینی به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل به مدت ۹ سال (طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۷۰) کوچکتر از یک بوده و در مورد بقیه محصوات زراعی مثل جو، پنبه دانه و غیره وضع به مراتب بدتر بوده است. این نسبتها برای محصول جو به ترتیب مدت ۹ و ۹ سال، ذرت ۱۰ و ۹ سال، پنبه دانه ۹ و ۱۱ سال، سیب‌زمینی ۱۰ و ۹ سال، سویا ۸ و ۱۱ سال، آفتابگردان ۸ و ۹ سال و چغندرقند ۱۰ و ۱۰ سال کوچکتر از یک بوده و این امر بدان مفهوم است که قدرت خرید بخش کشاورزی نسبت به سایر بخشها پایین‌تر بوده است. به عبارت دیگر نه تنها حمایت قیمتی، مؤثر و کارا نبوده بلکه مالیات ضمنی نیز از کشاورزان گرفته شده است. برای مثال در سال ۱۳۸۰رابطه مبادله گندم در کل اقتصاد ۰/۸۸ محاسبه شده است که نشان‌دهنده آن است ۱۲ درصد مالیات ضمنی به کشاورزان تحمیل شده است. در همین سال، نتایج تحقیق نشان‌دهنده وضع مالیات ضمنی بر تولیدکنندگان جو، ذرت، پنبه، سیب‌زمینی، سویا، آفتابگردان و چغندرقند به ترتیب به میزان ۹، ۱۵، ۱۳، ۸، ۷ و ۹ درصد بوده است.

با توجه به نتایج محاسبات، روند رابطه مبادله در مورد برخی از محصولات مثل گندم، جو و چغندرقند (طی سالهای اخیر) اندکی بهبود یافته ولی در مورد بیشتر محصولات زراعی همچنان کوچکتر از یک بوده است. از این‌رو به نظر می‌رسد سیاست خرید تضمینی نتوانسته است مهم‌ترین هدف خود که جلوگیری از ضرر و زیان کشاورزان (حمایت از تولیدکننده) و در نتیجه تشویق آنان به تولید بیشتر و توسعه بخش کشاورزی است تحقق بخشد. به عبارت دیگر از آنجایی‌که این

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

سیاست به عنوان مهم‌ترین سیاست حمایتی در بخش کشاورزی مورد تأکید دولت بوده و همواره سعی شده که از این طریق مشکلات بخش کشاورزی حل شود، بنابراین به توسعه و اثربخشی سایر سیاستها مثل سیاستهای بنیادی و زیربنایی و نظایر آنها در کنار این سیاست، توجه چندانی نشده و باعث شده که این سیاست به تنهایی چندان کارایی نداشته باشد.

از دلایل دیگری که باعث شده سیاست خرید تضمینی از کارایی ضعیفی برخوردار باشد این است که قیمت تضمینی طبق تعریف براساس هزینه تمام شده و نرخ سود متعارف اعلام می‌شود. از آنجایی‌که در محاسبه هزینه تمام شده همه موارد مؤثر نظیر موارد زیر در نظر گرفته نمی‌شود، باعث می‌شود که هزینه تمام شده به صورت دقیق محاسبه نشده و در پی آن قیمت تضمینی اعلام شده از سوی دولت نیز دچار اشکال شود.

الف- بی‌توجهی به مسئله هزینه فرصت: در محاسبه هزینه تمام شده، هزینه فرصت که یکی از مبانی اساسی اقتصاد است از نظر دور می‌ماند و محاسبه نمی‌شود. بنابراین اگر بخواهیم هزینه واقعی تولید یک محصول را در نظر بگیریم باید به هزینه اقتصادی و هزینه فرصت برای تولید آن محصول در برابر تولید محصول دیگری که می‌توانست تولید شود و درآمدی را عاید تولیدکننده کند، توجه کرد. استفاده از هزینه‌های حسابداری بدون توجه به هزینه‌های اقتصادی مانند هزینه فرصت در تعیین قیمت، مطلوب نخواهد بود.

ب- محاسبه نکردن هزینه مدیریت و در نظر نگرفتن هزینه دستمزد اعضای خانوارها در مواقعی که کشاورزان به طور خانوادگی در امر کشاورزی فعالیت می‌کنند.

ج- تفاوت داشتن هزینه‌های تولید محصولات کشاورزی در قالب هر یک از نظامهای بهره‌برداری در مناطق مختلف کشور به طوری‌که هزینه تولید در مزارع بزرگ و مکانیزه در اصل کمتر از مزارع کوچک است. با توجه به رواج فرهنگ خرده مالکی در بسیاری از مناطق کشور، هزینه تمام شده محصولات کشاورزی بسیار بالا است. بی‌توجهی به این امر و استفاده از متوسط هزینه تولید یک محصول باعث می‌شود که قیمت تمام شده محاسباتی، اختلاف زیادی با هزینه تمام شده محصول در مناطق مختلف کشور داشته باشد.

د- وجود نواقص آماری و اطلاعاتی از مهم‌ترین و متداول‌ترین مسائل و مشکلات بر سر راه قیمت‌گذاری بیشتر محصولات کشاورزی است. به‌طوری‌که به علت نبود سیستم دقیق آمارگیری، آمار و اطلاعات موجود قابل اعتماد نیست و محاسبه دقیق هزینه تمام شده را به ویژه به علت نبود نظام صحیح ومشخص توزیع نهاده‌ها با مشکل مواجه می‌کند.

هـ- بی‌توجهی به تفاوت در هزینه‌های تولید محصولات کشاورزی با توجه به موقعیت جغرافیایی و آب و هوای مناطق مختلف کشور.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

۶. مشکلات خرید تضمینی

فراهم نبودن بسترهای مناسب برای اجرای قانون خرید تضمینی، متأثر بودن قیمت خرید تضمینی از بودجه‌های سالیانه، بوروکراسی شدید در بدنه دولت (زمان‌بَر بودن کارهای اداری) و یکسان نگری قانون به همه محصولات کشاورزی از مهم‌ترین مشکلات سیاست خرید تضمینی است.

یکی از دلایل مهم فاسد شدن محصولات کشاورزی مثل سیب‌زمینی و پیاز خریداری شده توسط دولت در برخی از سالها و در برخی مناطق کشور، نبود بستر مناسب (سردخانه‌ها) برای اجرای قانون است. در همین راستا یکی دیگر از مهم‌ترین مشکلات موجود، میزان اعتبار تخصیص یافته برای خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی است. به‌گونه‌ای که دولت با در نظر گرفتن میزان بودجه و مسائل کلان اقتصادی همواره قیمتهای پیشنهادی را تعدیل کرده و در نتیجه طی سالهای متمادی رابطه مبادله برای این محصولات به زیان محصول تغییر یافته است. همچنین در برخی موارد که دولت بودجه لازم را برای خرید محصولات کشاورزی تخصیص می‌دهد به دلیل بوروکراسی شدید و زمان‌بَر بودن امور اداری تا زمانی که این بودجه از خزانه دولت به دست کشاورزان برسد مدت زمان زیادی طول می‌کشد.

مسئله دیگری که باید به آن توجه کرد تنوع محصولات تحت پوشش است، به طوری‌که در این قانون گندم، برنج، سیب‌زمینی، پیاز، حبوبات و محصولات دامی که کالاهای نهایی مصرفی محسوب می‌شوند در کنار چغندرقند، پنبه (وش)، دانه‌های روغنی، چای و پیله ابریشم که نهاده‌های بخش صنعت هستند یا کشمش، برگه، خرما، مرکبات، سیب، انار و انجیر که کالاهای صادراتی کشاورزی هستند قرار گرفته است. بنابراین خرید این محصولات که مصرف نهایی ندارند، مشکلاتی مانند هزینه انبارداری و نگهداری و نظایر آن را به وجود می‌آورد.

۷. نتیجه‌گیری

بدون تردید نقش و اثرگذاری سیاست قیمت خرید تضمینی بر رفتار بازار و تولیدکنندگان محصولات کشاورزی غیرقابل انکار است، به‌طوری‌که بیشتر کشورها از این سیاست به عنوان یک ابزار پرقدرت به منظور حمایت از تولید و جهت دهی اقتصاد کشاورزی استفاده می‌کنند. در کنار این سیاست از سایر ابزارهای حمایتی مانند تأمین زیرساختهای تولید و عرضه داخلی و جهانی (فراهم کردن امکان صادرات، جاده‌های ارتباطی مناطق تولید و بازار مصرف، صنایع تبدیلی و فرآوری و مانند آنها)، سرمایه‌گذاری و فراهم کردن منابع مالی ارزان برای استفاده بخش کشاورزی، توسعه صندوقهای بیمه، ایجاد و توسعه بورس محصولات کشاورزی، یارانه نهاده‌ها و عواملی مانند موارد یاد شده استفاده می‌شود ولی در کشور ما توسعه بخش کشاورزی بیشتر از طریق اعمال سیاست قیمت‌گذاری و فشار برای افزایش قیمت تضمینی محصولات کشاورزی مورد تأکید قرار گرفته و سایر اقدامات مؤثر برای حمایت از تولیدکنندگان این بخش تقریباً مورد غفلت واقع

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

شده است. غافل از اینکه افزایش قیمت تضمینی لزوماً به معنی افزایش یا حفظ قدرت خرید و درآمد کشاورزان نبوده و از طریق انتظارات تورمی حاصل از افزایش قیمت محصولات، موجب افزایش قیمت نهاده‌های تولید و قیمت سبد مصرفی کشاورزان به طور اخص و جامعه به طور اعم شده و در نهایت نمی‌توان به هدف افزایش قدرت خرید کشاورزان در اثر افزایش قیمت تضمینی دست یافت (همان‌طور نتایج این بررسی نشان می‌دهد به رغم افزایش قیمت تضمینی، رابطه مبادله در بیشتر سالها کوچکتر از یک بوده که به مفهوم پایین بودن قدرت خرید کشاورزان است).

به نظر می‌رسد تبصره (۶) قانون خرید تضمینی که بر اساس آن دولت موظف شده است قیمت تضمینی محصولات کشاورزی را متناسب با نرخ تورم همان سال افزایش دهد به همین دلیل و به علت پیوسته بودن متغیرهای اقتصادی، در مجموع، تأثیر چندانی در افزایش قدرت خرید کشاورز نداشته باشد. علاوه بر این اعمال تبصره یاد شده، برای تمام محصولات کشاورزی تحت پوشش ممکن است دولت را از نظر خرید، حفظ و نگهداری با مشکل روبرو کند و بار مالی فراوانی (به ویژه در مورد محصولات فسادپذیر مثل سیب‌زمینی و پیاز) به همراه داشته باشد. این امر وقتی بیشتر مصداق پیدا می‌کند که یک محصول کشاورزی از هزینه تولید کمی برخوردار باشد. بنابراین پیشنهادهای زیر در راستای واقعی‌تر کردن قیمت تضمینی مورد تأکید است:

- در محاسبه هزینه تمام شده از هزینه‌های واقعی استفاده شود یعنی هزینه فرصت، مدیریت و دستمزد واقعی در نظر گرفته شود و یارانه‌های دولتی در تأمین نهاده‌ها کاملاً مورد توجه باشد.
- تأثیر موقعیت جغرافیایی و نوع نظام بهره‌برداری در محاسبه هزینه تمام شده مورد نظر قرار گیرد. با توجه به اینکه در کشور ما هنوز بخش بزرگی از محصولات را کشاورزان خرده‌پا و سنتی تولید می‌کنند، محاسبه هزینه تمام شده باید بر اساس هزینه متوسط تولید این دسته از مزارع انجام شود.
- با در نظر گرفتن هزینه واقعی تولید، به منظور جلوگیری از ایجاد بار مالی غیرضروری برای دولت متناسب با ضریب اهمیت تولید هر محصول در کشور، قیمت تضمینی مربوط به آن، افزایش یابد.
- برای دستیابی به هدفهای مورد نظر در بخش کشاورزی نباید فقط به سیاست حمایت قیمتی متکی شد و باید مجموعه‌ای از اقدامات حمایتی مورد توجه باشد. به عبارت دیگر برای توسعه بخش کشاورزی، فراهم کردن زمینه‌های حضور کشاورزان در بازار مصرف از طریق کوتاه کردن فرآیندهای عرضه محصولات به بازار، تخصیص تسهیلات بانکی، بهبود شبکه‌های توزیعی، حذف دلالان، واسطه‌ها و خریداران سلف، فعال‌تر کردن صندوق بیمه محصولات کشاورزی، به کارگیری روشهای مختلف بیمه‌ای، راه‌اندازی و فعال کردن بورس محصولات کشاورزی و به طور کلی به‌کارگیری سبد ابزار حمایتی در کنار سیاست قیمت خرید تضمینی مورد تأکید است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

جدول شماره ۱. مقایسه شاخص قیمت تضمینی با شاخص قیمت عمده‌فروشی

(واحد قیمت تضمینی: ریال، ۱۰۰=۱۳۸۱)

سال	شاخص قیمت عمده‌فروشی		گنـــدم				جـــو			ذرت					پنبـــه			
	کل	کشاورزی	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	نسبت شاخص قیمت تضمینی محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی
۱۳۷۰	۹/۹۷	۹/۹۶	۱۳۰	۱۰/۰۱	۱	۱	۱۱۵	۱۱/۶۲	۱/۱۶	۱۲۷	۱۱/۸۷	۱/۱۹	۱/۱۹	۳۵۰	۱۰/۶	۱/۰۶	۱/۰۶
۱۳۷۱	۱۳/۳۱	۱۲/۶۵	۱۵۰	۱۱/۵۵	۰/۸۶	۰/۹۱	۱۱۵	۱۱/۶۲	۰/۸۷	۱۳۰	۱۲/۱۵	۰/۹۱	۰/۹۶	۴۰۵	۱۲/۲۷	۰/۹۲	۰/۹۷
۱۳۷۲	۱۶/۶۵	۱۵/۱۵	۲۲۵	۱۷/۳۲	۱/۰۴	۱/۱۴	۱۷۳	۱۷/۴۷	۱/۰۵	۱۹۵	۱۸/۲۲	۱/۰۹	۱/۲	۵۲۷	۱۵/۹۷	۰/۹۶	۱/۰۵
۱۳۷۳	۲۳/۷	۲۰/۹۳	۲۶۰	۲۰/۰۲	۰/۸۴	۰/۹۵	۲۱۰	۲۱/۲۱	۰/۸۹	۲۳۵	۲۱/۹۶	۰/۹۲	۱/۰۵	۶۶۰	۲۰	۰/۸۴	۰/۹۶
۱۳۷۴	۳۷/۹۵	۳۵/۲۲	۳۳۰	۲۵/۴۱	۰/۶۷	۰/۷۲	۲۵۵	۲۵/۷۵	۰/۶۷	۲۸۰	۲۶/۱۷	۰/۶۹	۰/۷۴	--	--	--	--
۱۳۷۵	۴۷/۵	۳۹/۴	۴۱۰	۳۱/۵۷	۰/۶۶	۰/۸	۳۱۷	۳۲/۰۲	۰/۶۷	۳۴۸	۳۲/۵۲	۰/۶۸	۰/۸۲	--	--	--	--
۱۳۷۶	۵۲/۲	۴۵/۵	۴۸۰	۳۶/۹۶	۰/۷	۰/۸۱	۳۸۷	۳۹/۱	۰/۷۵	۴۳۰	۴۰/۱۸	۰/۷۷	۰/۸۸	۱۶۰۰	۴۸/۵	۰/۹۳	۱/۰۶
۱۳۷۷	۶۰/۹۲	۵۵/۷۸	۶۰۰	۴۶/۲	۰/۷۵	۰/۸۲	۴۷۸	۴۸/۳	۰/۷۹	۵۳۴	۴۹/۹	۰/۸۲	۰/۸۹	۱۷۵۰	۵۳/۰۳	۰/۸۷	۰/۹۵
۱۳۷۸	۷۵/۶۴	۷۰/۳	۶۷۲	۵۱/۷۵	۰/۶۸	۰/۷۳	۵۳۵	۵۴/۰۴	۰/۷۱	۵۹۸	۵۵/۸۹	۰/۷۳	۰/۷۹	۱۹۹۰	۶۰/۳	۰/۷۹	۰/۸۵
۱۳۷۹	۸۶/۸	۸۰/۳	۸۷۵	۶۷/۳۷	۰/۷۷	۰/۸۳	۶۹۴	۷۰/۱	۰/۸	۷۷۵	۷۲/۴۳	۰/۸۳	۰/۹	۲۴۲۸	۷۳/۵۷	۰/۸۴	۰/۹۱
۱۳۸۰	۹۱/۲	۸۸/۰۴	۱۰۵۰	۸۰/۸۵	۰/۸۸	۰/۹۲	۸۰۰	۸۰/۸۱	۰/۸۸	۸۹۰	۸۳/۱۸	۰/۹۱	۰/۹۴	۲۸۲۰	۸۵/۴۵	۰/۹۴	۰/۹۷
۱۳۸۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۳۰۰	۱۰۰	۱	۱	۹۹۰	۱۰۰	۱	۱۰۷۰	۱۰۰	۱	۱	۳۳۰۰	۱۰۰	۱	۱
۱۳۸۲	۱۱۰/۱	۱۱۳/۱۱	۱۵۰۰	۱۱۵/۵	۱/۰۵	۱/۰۲	۱۱۲۰	۱۱۳/۳	۱/۰۲	۱۲۲۰	۱۱۴/۰۲	۱/۰۳	۱/۰۰۸	۳۴۵۰	۱۰۴/۵۵	۰/۹۵	۰/۹۲
۱۳۸۳	۱۲۶/۲۷	۱۲۸/۳۵	۱۷۰۰	۱۳۰/۹	۱/۰۴	۱/۰۲	۱۲۵۰	۱۲۶/۳	۱	۱۳۵۰	۱۲۶/۲	۱	۰/۹۸	۳۸۹۰۰	۱۱۵/۱۵	۰/۹۱	۰/۸۹
۱۳۸۴	۱۳۸/۳	۱۴۱/۳۲	۱۸۷۰	۱۴۴	۱/۰۴	۱/۰۲	۱۴۳۰	۱۴۴/۴۵	۱/۰۴	۱۴۸۰	۱۳۸/۳۲	۱	۰/۹۸	۴۱۵۰	۱۲۵/۷۵	۰/۹	۰/۹
تعداد سالهایی که رابطه مبادله کوچکتر از یک بوده است			--		۹	۹	--		۹	۸	--	۹	۱۰	--		۱۱	۹

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

ادامه جدول شماره (۱)

سال	سیب‌زمینی				سویـا				آفتابگـــردان				چغندرقنـد			
	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل	قیمت تضمینی	شاخص قیمت تضمینی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کشاورزی	نسبت شاخص قیمت محصول به شاخص قیمت عمده‌فروشی کل
۷۰	۷۸	۱۴/۲	۱/۴۲	۱/۴۲	۲۵۵	۱۲/۰۳	۱/۲	۱/۲	۳۴۵	۱۴/۴۹	۱/۴۵	۱/۴۵	۲۵/۵	۸/۴۲	۰/۸۴	۰/۸۴
۷۱	۷۸	۱۴/۲	۱/۱۲	۱/۰۶	۲۷۵	۱۲/۹۸	۰/۹۷	۱/۰۳	۳۵۵	۱۴/۹۱	۱/۱۲	۱/۱۸	۳۷	۱۲/۲۱	۰/۹۶	۰/۹۲
۷۲	۱۱۷	۲۱/۲۷	۱/۴	۱/۲۸	۴۱۰	۱۹/۳۵	۱/۱۶	۱/۲۸	۵۳۰	۲۲/۲۶	۱/۳۴	۱/۴۷	۵۲	۱۷/۱۶	۱/۱۳	۱/۰۳
۷۳	۱۳۵	۲۴/۵۴	۱/۱۷	۱/۰۴	۴۷۵	۲۲/۴۲	۰/۹۵	۱/۰۷	۶۱۰	۲۵/۶۲	۱/۰۸	۱/۲۲	۶۲	۲۰/۴۶	۰/۹۸	۰/۸۶
۷۴	۱۴۰	۲۵/۴۵	۰/۷۲	۰/۶۷	۵۵۰	۲۵/۹۶	۰/۶۸	۰/۷۳	۷۰۰	۲۹/۴	۰/۷۷	۰/۸۳	۷۸	۲۵/۷۴	۰/۷۳	۰/۶۸
۷۵	۱۷۴	۳۱/۶۳	۰/۸	۰/۶۶	۶۸۳	۳۲/۲۳	۰/۶۷	۰/۸۲	۸۷۰	۳۶/۵۴	۰/۷۶	۰/۹۲	۹۷	۳۲/۰۱	۰/۸۱	۰/۶۷
۷۶	۲۱۰	۳۸/۲	۰/۸۴	۰/۷۳	۱۰۵۰	۴۹/۵۶	۰/۹۵	۱/۰۹	۱۲۰۰	۵۰/۴	۰/۹۶	۱/۱	۱۲۵	۴۱/۲۵	۰/۹	۰/۷۹
۷۷	۲۶۲	۴۷/۶۳	۰/۸۵	۰/۷۸	۱۱۶۰	۵۴/۷۵	۰/۹	۰/۹۸	۱۳۳۰	۵۵/۸۶	۰/۹۲	۱	۱۵۷	۵۱/۸۱	۰/۹۳	۰/۸۵
۷۸	۲۹۳	۵۳/۲۷	۰/۷۶	۰/۷	۱۳۰۰	۶۱/۳۶	۰/۸۱	۰/۸۷	۱۴۹۰	۶۲/۵۸	۰/۸۲	۰/۸۹	۱۷۵	۵۷/۷۵	۰/۸۲	۰/۷۶
۷۹	۳۸۰	۶۹/۱	۰/۸۶	۰/۸	۱۵۸۶	۷۴/۸۵	۰/۸۶	۰/۹۳	۱۸۱۸	۷۶/۳۶	۰/۸۸	۰/۹۵	۲۲۵	۷۴/۲۵	۰/۹۲	۰/۸۵
۸۰	۴۳۷	۷۹/۴۵	۰/۹	۰/۸۷	۱۷۷۰	۸۳/۵۴	۰/۹۲	۰/۹۵	۲۰۳۵	۸۵/۴۷	۰/۹۳	۰/۹۷	۲۵۲	۸۳/۱۶	۰/۹۴	۰/۹۱
۸۱	۵۵۰	۱۰۰	۱	۱	۲۱۲۰	۱۰۰	۱	۱	۲۴۰۰	۱۰۰	۱	۱	۳۰۳	۱۰۰	۱	۱
۸۲	۶۲۰	۱۱۲/۷۲	۰/۹۹	۱/۰۲	۲۴۰۰	۱۱۳/۲۸	۱/۰۳	۱	۲۶۵۰	۱۱۱/۳	۱/۰۱	۰/۹۸	۳۵۵	۱۱۷/۱۵	۱/۰۳	۱/۰۶
۸۳	۶۷۰	۱۲۱/۸۲	۰/۹۵	۰/۹۶	۲۶۰۰	۱۲۲/۷۲	۰/۹۷	۰/۹۶	۲۸۸۰	۱۲۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۴	۳۹۰	۱۲۸/۷	۱	۱/۰۲
۸۴	۷۴۰	۱۳۴/۵۴	۰/۹۵	۰/۹۷	۲۷۷۰	۱۳۰/۷۵	۰/۹۵	۰/۹۳	۳۱۰۰	۱۳۰/۲	۰/۹۴	۰/۹۲	--	--	--	--
تعداد سالهایی که رابطه مبادله کوچکتر از یک بوده است	۱۰	۹			۱۱	--		۸	--		۹	۸	--		۱۰	۱۰

مآخذ: ۱) مصوبات شورای اقتصاد و ترازنامه‌های بانک مرکزی، سالهای مختلف.

۲) خلاصه تحولات اقتصادی کشور ۱۳۸۳، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - اداره بررسیها و سیاستهای اقتصادی

۳) محاسبات نگارنده

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]

منابع

خادم آدم، ناصر (۱۳۶۵)، *سیاست اقتصاد کشاورزی در نظامهای مختلف و ایران*، تهران، انتشارات پاپیروس.

دفتر امورتحقیقات اقتصاد کشاورزی (۱۳۶۹)، "سیاست قیمتها در کشاورزی، درسی از تجارب حاصله در خاور نزدیک»، تهران: سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی، اوین.

سازمان جهانی خواربار و کشاورزی (فائو) (۱۳۷۳)، *سیاستهای قیمت در کشاورزی، موضوعها و پیشنهادها*، ترجمه سید جواد میر، وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی‌های مسائل روستایی.

سلطانی، غلامرضا و بهاءالدین نجفی (۱۳۷۳)، *اقتصاد کشاورزی*، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

گیلانپور، امید و همکاران (۱۳۸۱)، «محدودیتهای قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی و راه برون‌رفت از آن»، مؤسسه پژوهشهای برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی وزارت جهاد کشاورزی، مرداد.

وزارت اموراقتصادی و دارایی(۱۳۷۳)، «تخصیص بهینه منابع برای خودکفایی در محصولات کشاورزی»، معاونت امور اقتصادی.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-11-16]